

Familjen Börjemalm i Bergby

© Bo Börjemalm 2007

Detta skrivet av Bo Börjemalm, son till folkskolläraren Nils Börjemalm, som verkade i Bergby skola från 1926 till 1960, med avbrott p g a sjukdom i 3 perioder om totalt 5 år. 1960 lades skolan ner. Min bror Torsten har granskat detta och kommit med synpunkter och förslag. Fram till sommaren 1941 hette vi Gustavsson.

Nils och Margareta Börjemalm

Nils Börjemalm föddes 1902 som äldste son till Andreas och Emma Gustavsson. Familjen var då bosatt i Örbyhus, men flyttade något eller några år före 1910 till Vattholma. Min farfar var en tid verkmästare för tillverkning av tröskverk vid Vattholma bruk, blev senare mjölnare vid brukets kvarn till dess denna brann ner p g a att sågen, som låg granne med kvarnen, varmkördes och fattade eld. Vattnet från brukets damm drev både sågen och kvarnen. Detta hände i slutet av 1920-talet. Därefter fram till pensioneringen arbetade farfar i brukets snickarverkstad. Farfar och farmor var djupt religiösa och deltog aktivt i den frireligiösa verksamheten i Vattholma. De hade också ett mycket ekumeniskt sinnelag och deltog även i Svenska Kyrkans verksamhet. Om farfar har berättats att om söndagarna ledde han först söndagsskolan, därefter gick han i högmässan i kyrkan och om det var möte i missionsförsamlingen på eftermiddagen deltog han även i detta. Det fanns givetvis ett tryck på barnen att delta i vissa religiösa aktiviteter. I regel räckte det med att ha varit med i söndagsskolan, men ibland fick man gå med i kyrkan också. I söndagsskolan fick man även hjälpa till genom att spela, sannolikt orgel. Min farbror har berättat att som äldre barn var deltagandet i söndagsskolan inte så populärt, man kunde bli retad av andra barn, förmodligen tillhörande mindre fromma familjer.

Ovanstående utgör bakgrund till det som följer.

Jag tror att det var ägaren av Salsta slott, inte långt från Vattholma, som ägde även bruket och ett större jordbruk med ägor kring Vattholma. Som barn på bruket fick man t ex genom att rensa rovland delta i arbetet. Många barn fick småningom börja arbeta på bruket. Nils Börjemalm konfirmerades, sannolikt, 1915 och arbetade på bruket t o m 1917. Därefter följde några år i Stockholm med arbete i en firma som sysslade med elinstallationsarbete. 1920 eller 1921 upphörde detta arbete. Sannolikt under våren 1921 gick far en preparandkurs för att försöka komma in på folkskoleseminariet i Uppsala. Mina kunskaper om denna tid är något diffusa. Man fick göra prov för att bli antagen som elev på seminariet. Han klarade inträdesproven och hösten 1921 började lärarutbildningen. Terminerna var höst/vår. Vårterminen 1925 avslutades med folkskolläraryxamen. Därpå följde ca ett halvårs militär utbildning. Till vårterminen 1926 var den nyutbildade läraren klar att börja sin yrkesgärning.

Vid denna tidpunkt var det vad jag förstår inte så gott om arbetstillfällen och att som nyutexaminerad få en ordinarie tjänst var nog inte så lätt. Urvalet av de sökande gjordes av organ inom kommun eller församling. Tre sökande sattes upp i meritordning och kommuninnevånarna fick rösta på dessa, d v s vid denna tid röstade man direkt på någon av de föreslagna personerna. Min far placerades i 3:e förslagsrummet. Lärarvalet till Bergby Skola engagerade uppenbarligen, och man kan i Östhammars Tidning följa en del av argumenteringen, som föregick valet. Kopior på material, som införts i Östhammars Tidning: en notis om "Extra kyrkostämma i Häverö", ett "Bygdebrev från Höverö" och en insändare angående "Lärarvalet i Bergby, Häverö", finns återgivna i slutet av detta dokument. Någon

menade att meritförteckningen var felaktig. Någon som stödde sökanden som stod på 3:e plats påpekade att denne var känd i kommunen. Hur far kunde vara känd i Häverö vid denna tid är jag inte på det klara med. Det enda jag känner till som möjligen kan ligga bakom, har med min blivande morfar att göra. Han var verkmästare vid Herrängs Gruvaktiebolag. Herräng köpte ibland in anläggningar som inte användes längre från andra bruk. I Vattholma fanns en sådan linbana. Min morfar åkte då till Vattholma för att avgöra om detta var något för Herräng. Om det blev köp vet jag inte, men tror det. Under detta besök i Vattholma bodde min morfar hos min blivande farmor och farfar. Det förefaller mig dock vara en ganska svag anknytning för att kallas känd. Far berättade att man hade från Häverö kontaktat nykterhetsföreningen i Vattholma för att efterhöra hur det stod till med nykterheten hos den sökande. Man bör ha fått ett mycket lugnande besked.

Den som stod på 1:a plats bland de sökande, tror jag var en son till kyrkoherden i Häverö. Denne hade tjänstgjort som lärare några år och hade givetvis meritpoäng från denna tjänstgöring och hade följaktligen tyngre meriter än en nyutexaminerad. Normalt borde denne blivit vald, men det fanns ett aber. Häverö med tätorten Hallstavik var känd som politiskt mycket vänster. Problemet med denne sökande var att han hade tjänstgjort som vitgardist i finska inbördeskriget. Detta tolererades uppenbarligen inte av den vänsterorienterade väljarkåren. Det verkar ha blivit ett högt deltagande i valet, som enligt en tidningsnotis ägde rum i "Kommunalrummet, Häverö". Enligt tidningsnotisen var deltagandet så stort "att kommunalrummet ej ens kunde rymma alla stämmodeltagare". Någon har berättat att när man skulle lämna rummet, fick man kliva över bänkarna. Far fick uppenbarligen det högsta röstetalet. Men därmed var inte allt klart. En av de sökande överklagade valet. Först när denne småningom återtog sin överklagan, man kan anta att han fått en annan tjänst som han var nöjd med, blev valet klart och min far kunde tillträda tjänsten vid vårterminens början 1926.

De som flyttade in var far och hans yngsta syster Helga, vilken skulle sköta hushållet. Tidvis bodde även den 11 år yngre brodern Ruben i Bergby. Man flyttade in i lärarbostaden som då låg i skolans övervåning. 1929 flyttade man över till den nybyggda lärarbostaden. 1930 byggdes skolan om. Se "Bergby skolas byggnadshistoria".

Den 23 juli 1932 ingicks äktenskap mellan Nils Börjemalm (Gustavsson) och dottern till Verkmästaren vid Herrängs Gruvaktiebolag, Johan-Olof Söderblom och dennes maka Elin, Margareta (Greta) Söderblom, född 1908. Vigseln ägde rum i Häverö kyrka och bröllopfesten ägde rum på Häverödals hotell. Detta måste betraktas som ett äktenskap med goda förutsättningar att lyckas. Båda var uppväxta inom stabila familjer med likartade värderingar och ställning i samhället. Här låg dock en bomb och tickade, som småningom skulle vålla mycken sorg och saknad. Till en början gick allt bra. En första motgång inträffade dock i samband med min mors förlossning när jag föddes. På hösten 1933 hade konstaterats att det väntade en tvillingfödsel. Men min tvillingbror, som föddes först, levde inte. Varför vet jag inte, om det skedde något vid förlossningen, som ägde rum på Allmänna BB i Stockholm, eller om något hänt tidigare. Jag har inte forskat djupare i saken. Det är ett faktum som ändå inte går att göra något åt. Man får med tanke på föräldrarna glädja sig åt att de kunde komma hem med åtminstone ett barn.

1930-talet gick vidare och jag växte väl tämligen normalt, även om jag var ett lite oroligt barn, som hade svårt att stå still, sitta still och sannolikt också att ligga still. 1936 gjorde far och mor en resa i norra Norrland, som bl a innehöll en fjällvandring. Jag fick vara hos mormor och morfar, där jag ställde till med ett visst rabalder när jag droppade liniment i håret, vilket efter en stund rann ner i ögonen. Skrik och tårar och stor oro hos de vuxna att synen skulle skadas. Jag tror att man åkte till doktorn med mig. Allt ordnade sig dock utan men.

Pappa och mamma ville uppenbarligen ha ett barn till. 1936 var det på en norrlandsresan inte lämpligt att mamma var gravid. Troligen tillhörde hon inte dem som lätt blev gravida. Möjligen var hon inte så fysiskt stark. 1937 gick utan att något hände men 1938 var tydligen ett bra år. Mamma blev åter gravid. Föräldrarna hade nog önskat sig en flicka, men så blev det inte. I februari 1939 föddes min bror Torsten. Han döptes i hemmet våren 1939 och fick även förnamnet Börje och kallades så de första åren. När familjenamnet byttes till Börjemalm blev det ett Börje för mycket i namnet. Därför blev tilltalsnamnet i stället Torsten. Men mamma hade svårt att återhämta sig efter förlossningen och längre fram på våren, vi är sannolikt framme i maj, misstänkte man att allt inte stod rätt till. (Det finns inga dagboksanteckningar bevarade från 1934 till 1939 och under 1940 endast enstaka noteringar.) Centraldispensären i Norrtälje var 1939 nyöppnad. Pappa sa någon gång att han och mamma var de 1:a patienterna. Ovan omnämnda bomb briserade. Det måste ha blivit en bedrövlig hemresa med beskedet att både mamma och pappa var drabbade av lungtuberkulos. Mamma var allvarligt sjuk. Detta var naturligtvis något som man aldrig trott skulle kunna hända. Sjukdomen hade inte funnits inom familjerna i överblickbar tid. Mamma var utbildad sjuksköterska och hade även varit med och vårdat patienter med ifrågavarande sjukdom. Det är möjligt att hon smittats i sitt arbete. För pappas del var enligt doktorn spanska sjukan, som pappa själv berättade att han haft när han gick på seminariet och som det var jobbigt att återhämta sig ifrån, som också nedsatte motståndskraften så att även lungsjukdomen kunde ”sticka upp huvudet”. Det var inte ovanligt att man var smittad men hade motståndskraft så att sjukdomen aldrig bröt ut. För båda gällde sannolikt att vad den unga kroppen orkade med, orkade kroppen inte med senare. Pappa var inte värre sjuk än att han kunde fortsätta skolarbetet och avsluta vårterminen.

Någon gång under maj eller juni kom man uppenbarligen fram till slutsatsen, att det skulle vara bäst om jag och Torsten, med stöd av vår moster Marianne, fick tillbringa en tid hos vår mormor och morfar i Herräng. Hur mycket jag träffade mamma under tiden före vår avresa från Bergby vet jag inte. Den 8:e juni 1939 gick färden till Herräng och efter detta återsågs vi aldrig.

Det verkar som mamma togs in på sjukhus först i början på juli 1939. Till en början fanns förhoppningar om att det skulle kunna gå bra, men framemot våren 1940 stod det klart att det nog fanns endast en utgång. Den 12 juli 1940 avled mamma. Även om man i början av 1940-talet stod på tröskeln till mediciner, som skulle vara verksamma mot den aktuella sjukdomen, fanns dylika inte tillgängliga 1940. Man arbetade i huvudsak genom att försöka stärka patientens fysiska status och därmed dennes motståndskraft. En behandling var att klämma ihop en sjuk lunga genom att införa luft i lungsäcken. Denna behandling gick inte alla gånger så bra.

Pappa hade ansökt om plats på samma sjukhus som mamma. Överläkaren på det aktuella sjukhuset motsatte sig mycket bestämt detta och han ordnade fram handlingar för ansökan till annat sjukhus. Han insåg sannolikt redan då hur det skulle sluta för mamma. Därmed hamnade mamma och pappa på olika sjukhus. Den personliga kontakten mellan mamma och pappa blev ett besök av pappa en gång i månaden under hans sjukperiod.

Pappa var inte lika sjuk som mamma. Den metod med stärkande av motståndskraften, som ovan nämnts, räckte uppenbarligen denna gång för tillfrisknande. Någon gång under juni 1940, sannolikt 15:e, skrevs han ut från sjukhuset och vistades huvudsakligen i Bergby. I slutet av juli eller i början av augusti, dvs efter mammas bortgång och jordfästning, insjuknade pappa åter, denna gång i lungsäcksinflammation. Enligt min mening och vetenskapens numera större vetskap om samband mellan kropp och själ, var pappas sjukdom

denna gång en direkt följd av mammas sjukdom och död. En svår psykisk belastning sätter ner kroppens motståndskraft. Den 21 augusti 1940 går färden med ambulans till Lövenströmska Sjukhuset i Upplands Väsby. Denna gång varar sjukhusvistelsen till den 8:e maj 1941. Pappa skriver i fickdagboken denna dag "Underligt att få känna friheten". Det första att göra blev att besöka Herräng där Torsten drabbats av lunginflammation, nog så allvarligt denna tid. Torsten tillfrisknade och pappa avreste till Bergsjö i Hälsingland, där han tillbringade drygt 2 månader hos sin bror med familj. I slutet av juli fick pappa klartecken att återuppta arbetet vid höstterminens början. Den 16:e augusti 1941 återkom jag och Torsten till Bergby, i sällskap med moster Marianne, som nu tog hand om hushållet. Vår vistelse i Herräng kom således att vara över 2 år. Endast en gång under denna tid besökte jag Bergby.

Den 20 augusti 1941 började höstterminen i skolan och jag började i 1:a klass. 1940-talet var dramatiskt. Fullt krig pågick i Europa men Sverige kunde hållas utanför. Pappas hälsa höll. Kontroller gjordes vinter och sommar, vid behov även dessemellan. Pappas intresse för kommunala angelägenheter gjorde att han under 40-talet fick allt fler kommunala uppdrag. Följande kan nämnas: Ledamot av kommunalfullmäktige, skolstyrelse och biblioteksstyrelse, ordförande i valnämnden i Häverö 4:e valdistrikt och Överförmyndare. Han deltog också i den lokala aktiviteten "Häverö Östra Församlingshusstiftelse". Han ägnade sig med stort intresse åt att delta i röjningsarbetet på den tomt som Amalia Mattson skänkt till Stiftelsen. Utöver de stora gemensamma röjningarna, gjorde han en hel del själv eller i sällskap med någon familjemedlem. Även skolbarnen kunde ibland engageras. Allt verkade rulla på bra. Jag slutade folkskolan i 6:e klass och kom via inträdesprov in i Realskolan med början höstterminen 1947.

Allt skulle nu inte fortsätta att gå bra. Ett nytt sjukdomselände började i familjen. Under sommaren 1950 började pappa uppenbarligen känna av en försämrad hälsa. Han blev vid ett tillfälle akut sjuk och sängliggande några dagar. Han sökte också en specialistläkare på hjärta och lungor under sommaren. Denne rekvirerade bl a tidigare röntgenplåtar från Norrtälje. Pappa trodde att läkaren möjligen sett något på nya röntgenplåtar, men han slog inte larm. Om så skulle vara tycker jag att det verkar väldigt underligt. En tidig upptäckt är ju i regel fördelaktigt. När vi i augusti kom till Norrtälje för kontrollundersökning, var det tydligen helt klart att nu hade pappas sjukdom åter rört på sig. Möjligen hade pappas aktivitet mot slutet av 1940-talet blivit för mycket. Det hade nu gått närmare 10 år utan aktiv sjukdom, varför det kunde vara lätt att överskatta sina krafter. En ny sjukhusvistelse blev nödvändig och i slutet av augusti ställdes färden åter till det sjukhus i Närke som anlåtats 1939. Nu fanns ett par mediciner som kunde användas för att bekämpa sjukdomen, men det dröjde dock några år in på 1950-talet innan de flesta läkare förstod att nyttja medicinerna på rätt sätt. Man insåg inte att medicinerna, den 3:e kom 1952, för att ge god effekt och ett långvarigt bra resultat, alltid måste ges åtminstone två stycken samtidigt och under lång tid. Många äldre läkare var nog skeptiska till medicinerna och insåg kanske inte vilket bra verktyg man hade fått. Medicinerna möjliggjorde också att man med större framgång kunde bekämpa sjukdomen med operation. Pappa fick 1950 börja med en av medicinerna, PAS, som var den minst effektiva. Medicinens verkan var sannolikt långsam och bidrog till hans beslut att nu skulle det en gång för alla sättas punkt för sjukdomen genom en operation. Detta visade sig vara ett ödesdigert beslut, som kom att innebära mycket lidande och en förlängd sjukperiod. För operationen anlätades Karolinska Sjukhuset i Solna där man visserligen gjorde lungoperationer, men som vad jag tror inte då hade en stor specialiserad klinik, som verkade inom detta medicinska område. Dock fanns positiva referenser från patienter som blivit opererade där. Den kirurg som opererade pappa hade varit i USA och lärt sig en ny operationsmetod, som nog inte alltid var så lyckad. Metoden gick, liksom de äldre brukliga sk revbensoperationerna

ut på att klämma ihop lungan och därmed få sjukdomsprocessen att avstanna. Tanken med det nya var väl god, man skulle inte deformera bröstkorgen lika mycket som med de äldre metoderna. Man kan här citera författaren Sven Wallmark, som om den äldre operationsmetoden sa "Man gjorde oss till krymplingar". De nya gick ut på att man kapade längre bitar av 2 revben och satte fast dem på bröstkorgsväggen innanför övriga revben och åstadkom därmed en sammanpressning av lungan. Jag vet inte hur länge man höll på med den nya metoden och vilka resultat den gav. För pappas del blev den inte lyckad. All smärta den vållat och tiden det tog att återhämta sig visade sig bortkastad. Frampå våren 1951 visade sig sjukdomen fortfarande vara aktiv. Man kan undra om det hade givits en tillräckligt effektiv medicinering inför operationen. Det skulle bli nödvändigt med ny operation. Den 22 juni 1951 gavs ett löfte om ny operation på KS inom 3-4 veckor. Det skulle gå bra att vänta på denna i hemmet och 29 juni blev det hemresa. Det skulle dock dröja till hösten innan det blev aktuellt med den nya operationen. 26 september ställdes färden till KS för ny operation, som nu skulle göras enligt den äldre metoden i 2 omgångar. Operationerna utfördes den 25:e oktober och 5:e november. Den 2:a operationen följdes av 3 dagars medicinering med penicillin och d:o 15 dagar med streptomycin. 27:e november ställdes åter färden till sjukhuset i Närke. Där följde en längre tids återhämtning och uppbyggnad av den fysiska styrkan. Under våren följde som säkerhetsåtgärd ytterligare en omgång medicinering. Den 6:e juli 1952 gick färden åter till Bergby. Den 1:a augusti vid en kontrollundersökning i Norrtälje gavs klartecken att börja arbeta höstterminen 1952.

Det hade inför operationerna diskuterats om det inte var lämpligt att operera bort hela vänster lunga. Kirurgen ville göra detta, men den äldre och försiktigare sanatorieläkaren tillstyrkte inte. Han menade att den högra lungan i så fall borde vara i bättre kondition. Möjligen fanns det någon emfysem-skada på den. Något syreutbyte på vänster lunga skulle man dock inte vänta sig. Jag har svårt att förstå detta resonemang. Vad skall man ha en lunga till som inte fungerar. Den utgör endast en extra belastning på kroppen. Om vänster lunga avlägsnats i detta skede och allt hade gått bra, skulle en hel del besvär de kommande åren inte ha behövt upplevas, liksom inte heller ytterligare en operation.

Ett irritationsmoment dök upp redan under hösten 1952. Det visade sig att en ståltråd som hade anbringats i bröstkorgen vid någon operation börjat nysta upp sig och irriterade bröstkorgsväggen i en punkt. Man trodde först att det var en benbit som var lös, och att detta skulle vara enkelt att åtgärda. Under sommaren 1953 kontaktades åter kirurgen, som ansåg att detta inte var så lätt att åtgärda och han ville avvakta. Detta var nog ett klokt beslut. Tråden kapslades uppenbarligen småningom in och störde inte längre.

Den odugliga vänstra lungan fanns alltså kvar. Med åren producerade den alltmer slem som skulle hostas upp. 1956 finns en notering om en kronisk halskatarr som blivit akut. Detta år genomfördes ytterligare en medicineringsomgång i förebyggande syfte. Hösten 1957 härjade influensan "Asiaten". Även vår familj drabbades, vilket naturligtvis inte var något positivt för pappa. I december 1957 begärde han att få bli undersökt på de då nyöppnade thoraxklinikerna vid Karolinska Sjukhuset. 21:a april 1958 kom kallelse till dylik. Nu var det dock inte långt kvar på vårterminen och pappa ville inte lämna skolan i detta läge. Han bad därför att få återkomma till hösten. I början av augusti var det klart med plats på KS och den 6:e aug ställdes färden dit. Nu togs han in på en medicinavdelning och ett flertal noggranna undersökningar gjordes, bl a en hjärkatetrisering. (En då tämligen ny undersökningsmetod, som bestod i att en tunn plastslang, katet, fördes in i hjärtat via ett blodkärl i arm eller ben. Därmed kunde man få goda mätvärden från hjärtat, som utvisade hur hjärtats kondition var och hur det fungerade.) Att behålla lungan kunde också innebära att förgiftning spreds från denna till den högra lungan. Enligt en konsultation mellan medicinare och kirurger fanns inget hinder för att göra en operation och en sådan tillråddes.

Den 17:e september flyttade pappa till en kirurgavdelning och den 26:e september utfördes operationen. Denna gång var det en specialist på hjärt- och lungoperationer inom professor Clarence Crafoords team som utförde operationen. Denna gick bra. Vänster lunga avlägsnades. Återhämtningen på kirurgavdelningen gick bra. Den innehöll bl a ett antal blodtransfusioner, av vilka en höll på att gå snett på grund av att blodet inte helt stämde överens med pappas. Efter ca en månad gick flytten tillbaka till medicinavdelningen och efter ytterligare ca 1 månad, 29:e november, gick färden till f d Saltsjöbadens Badhotell, som inköpts av landstinget, för fortsatt konvalescens. Över Julen 1958 blev det permissionsbesök i Bergby, och den 24:e januari definitiv hemfärd. Notering i dagboken "Läkarna var mycket nöjda med resultatet". Sjukskrivningen fortsatte till sommaren. Den 29:e juli gavs klartecken till arbete f o m höstterminens början. Dagboksnotering: "Allt mycket bra." Äntligen var det slut på det sjukdomselände som i omgångar följt pappa sedan 1939. Efter den senaste operationen blev han som en helt annan människa. Han kunde känna sig frisk och orkade arbeta. 1959/1960 var det sista läsåret i Bergby folkskola. För pappas del följde nu 2 år i Herrängs skola och 4 år i skolan i Hallstavik. Det var säkert också en tillgång, att under denna tid arbeta i nära kontakt med kollegor. Transporterna klarades med att det nu fanns en bil inom familjen. 1966 var det dags för pension. Tiden som pensionär blev inte så lång. Sannolikt bidrog den tidigare sjukdomshistorien till detta. Hjärt- och lungfunktionen försämrades sakta under de sista åren. På morgonen den 28:e mars 1974 avled han i hemmet.

Berättelsen ovan handlar mycket om hälsa. Detta kan motiveras med hälsans betydelse för vårt välbefinnande och livskvalitet. En dålig hälsa påverkar livet i många avseenden, i bästa fall kortvarigt men kan också förändra livssituationen för lång tid i värsta fall för all framtid. För pappas del blev en del förutsättningar avsevärt försämrade. Med någon överdrift kan sägas att livet efter händelserna 1939 till 1941 för hans del var kört. Återstod att plocka ihop spillrorna och försöka lotsa barnen till ett gott liv. T ex att söka arbete hos annan arbetsgivare. Vem anställer en person som haft en sjukdom, som det här var fråga om, med stor risk för återfall? Hur skulle familjesituationen kunna nyskapas? Många kan kanske mena att det borde gått bra att gifta om sig. Återigen, vem vill gifta sig men en person som varit allvarligt sjuk och kan befaras bli sjuk igen och som dessutom redan har två barn? Pappa bedömde uppenbarligen situationen som alltför vanskelig att lyckas. Det kanske bara skulle ge nya problem. Enklare då att låta situationen med mammas syster som husföreståndarinna bestå. Hon blev som mamma till oss barn och hade också fördelen att vi kunde hålla fortsatt nära kontakt med mormor och morfar. Hon var duktig att sköta hemmet, tog väl hand om oss och lagade god mat. Situationen var dock inte enbart av godo. Många gånger har en hustrus död resulterat i ett nytt äktenskap med en syster till hustrun. Här var detta otänkbart, som framgår av nedanstående. Varken pappa eller hans svägerska hade valt den andre att leva tillsammans med. Även för mosters del blev livet helt annorlunda än hon tänkt sig. Det spolierade hennes möjlighet till ett självständigt handlande t ex att bilda egen familj. Alltför stor skillnad i personliga egenskaper och åsikter orsakade mycket konflikter och svårigheter. Varför stannade hon ändå kvar? Hon uppgav många gånger att hon skulle flytta, men så blev inte fallet förrän några år in på 1960-talet när vi barn var utflugna, och hennes far behövde tas omhand. Troligen var det ansvaret hon kände att fullfölja sin systers önskan att fortsätta hennes värv, framför allt att stödja och hjälpa hennes barn. Det var väl heller inte så lätt att i en handvändning bryta upp och starta en ny tillvaro. För pappas del blev det naturligtvis en stor smärtsam upplevelse, att i stället för att ha en hustru vid sin sida som stöd och en stor positiv tillgång i livet, ha en person i sin närhet som var kritisk och mycket emot och bar på en del mycket negativa egenskaper som gav en tråkig stämning. Därmed inte sagt att det alltid var tråkigheter. Min moster hade också goda sidor, som kunde ge en stämning av glädje och

gemenskap. För hennes uppoffrande arbete för Torsten och mig ger vi henne vår stora uppskattning.

Hur påverkade nu den efter 1940 uppkomna situationen pappas yrkesverksamhet? Det kan vara svårt för en son att karaktärisera sin far. Jag skall trots detta göra ett försök. Att det skulle råda ordning och reda i skolan är omvittnat. Detta ansåg nog min far vara en grundförutsättning för lärande med kvalitet. Han ställde också höga krav på sig själv som yrkesman. Det kunde i vissa situationer vara nog så arbetsamt bara att upprätthålla den ordning han önskade i skolan. Detta skulle så lite som möjligt visas utåt. Personliga förhållanden fick inte störa skolarbetet. Trots detta kunde det ibland vara svårt att inte påverkas av yttre förhållanden, t ex när det blev stökiga situationer i skolan eller när ischias plågade läraren. Då kunde en viss irritation spridas även i skolsalen. Även om det blev fysiskt arbetsammare med åren, skulle friluftsdagar med meningsfull sysselsättning till fullo nyttjas. Det kunde gälla skid- eller skridskoåkning på vintern och naturutflykter med bad tidig höst eller sen vår. Skolresor skulle genomföras. Jag kan endast erinra mig ett tillfälle när pappa av hälsoskäl försökte att inte delta i en aktivitet. Det gällde skolresan till Köpenhamn i mitten på 1950-talet. Resan skulle genomföras tillsammans med skolan i Häverö. Pappa tyckte väl att läraren Kjellberg i Häverö, ensam skulle kunna leda resan, men detta lyssnade inte denne på. Han menade att pappa kunde ta det lugnt medan övriga jäktade runt på olika aktiviteter. Jag är övertygad om att pappa aldrig ångrade att han deltog i resan.

Lärare är nu inga övermänniskor. De har fel och brister som vi alla. Åsikter om skola och lärare torde därför vara lika många som det funnits elever. En del trivdes bra med skolan och skolarbetet en del fann detta vara arbetsamt och tvingande. Min fars strävan var alltid att det skulle vara en god kvalitet på undervisningen och att eleverna skulle nå goda resultat, i form av en god allmänbildning, som skulle vara dem till gagn livet igenom. Med åren blev det en hel del kurser som far deltog i under sommarloven. Avsikten med detta var att inhämta nya impulser och fakta att tillämpa i undervisningen. Denna styrdes av läroplaner och de metoder som tillämpades i skolan under ifrågavarande tidsperiod. Den tidens skola kan givetvis kritiserats för att inte stimulera eleverna till initiativ och egen aktivitet. Tanken på dylikt vann dock inte insteg allmänt i skolvärlden förrän under 1970- och 1980-talet. Däremot kom väl redan under 1950-talet alltmer insikt om mer individuellt stöd till elever. De som hade svårt att tillgodogöra sig undervisningen skulle ha mer stöd och de som hade lätt för sig, skulle inte sitta sysslolösa, utan få tilläggsuppgifter att arbeta med. Det torde inte vara svårt att förstå, att i en B2 skola med 4 klasser i samma rum och där 2 klasser hade muntlig undervisning samtidigt som 2 klasser hade tysta övningar, det inte fanns så gott om tid till individuellt omhändertagande, men fars strävan var ändock att i praktiken tillämpa dessa tankar. ”Sången ädla känslor föder” lyder en gammal sentens. Far, som själv kunde sjunga, var mycket intresserad av sång och sångundervisning. Han gladdes därför när det i skolklasserna fanns elever som kunde och ville sjunga. Enda gången jag hörde honom uppmärksamma den klass som skulle lämna skolan, var när det gällde en klass som innehöll ett flertal goda sångare, eller som far uttryckte det ”en sjungande klass”.

Far var mycket naturintresserad. Växter och fåglar observerades. Fågellivet vid Västersjön var under 1930- och 1940-talet rikligt. Det fanns då öppna vattenytor i sjön och den svämmade ofta över på våarna, vilket kunde ge en fin is att åka skridsko på. Tofsvipor häckade runt sjön, och deras läten ihop med andra fåglars vårkonsert, gav en mäktig ljudkuliss om våarna att lyssna till. Vi hade med tiden en hel del fågelholkar i närheten av lärarbostaden. I dagboken finns många noteringar om när t ex lärkor, starar och andra flyttfåglar sågs första gången på våren. Likaså när göken hördes första gången. Mycket starar bodde i björkarna på

skolgården och så länge skolans yttre bestod av brädor med en del utstickande vågräta lister, fanns det en mängd svalbon på dessa. Skolans samling av naturalier berikades även genom att elever kom med bidrag till denna. En gång kom en pojke med en levande huggorm i en mjölkflaska. Ormen avlivades och förpassades till en fortsatt tillvaro i formalin och att användas som åskådningsobjekt i undervisningen.

En del udda händelser i skolan under min skoltid dyker upp i minnet. Några handlar om Sven Eriksson i Trästa, som var intresserad av det mesta och hade lite svårt att koncentrera sig i skolan. En dag bar det sig inte bättre än att han snavade i dörren till klassrummet och slog huvudet i tröskeln. Detta ledde till högljudd gråt med strida tårar men lugnade snart ner sig. Kommande lektion hade Svens klass tyst övning. Man skulle skriva om något. Denna gång arbetade Sven intensivt och koncentrerat och lämnade först av alla in resultatet. Vid ett tillfälle, när människokroppen avhandlades, räcker Sven upp handen och låter meddela ”Min mamma har svankrygg”. Någon respons från läraren fick han inte. Denne fann uppenbarligen inget lämpligt att säga i ämnet.

Sven utgör ett bra exempel på att även om grundutbildningen inte går så bra, kan man ändå lyckas bra i kommande arbetsliv. Ett stort intresse som Sven hade var kemi. När han småningom beslöt att utbilda sig inom områden, som var hans stora intressen, blev det goda resultat. Arbetslivet kom att handla om sådant som hör hemma inom atomenergisektorn och det gick också bra att tidvis arbeta utomlands. Någon uppfinning presterade han också.

I skolarbetet kunde både humor och ironi komma till användning. Det senare givetvis mindre omtyckt, men bidrog kanske till att en del kunskap fäste bättre i minnet. Om man svarade alltför tokigt på en fråga, kunde lärarens kommentar bli: ”Mycket skall man höra innan öronen ramlar av”. Ordspråk och talesätt användes ofta av far, både i skolan och hemma. Om man beklagade sig över hur arbetsamt något var, kunde man mötas av ett citat från Gustav II Adolf, när soldaterna klagade på att marken var frusen när man skulle gräva skyttegravar. ”Marken är alltid frusen för lata svin”. Om kunskapsinhämtningen inte visade sig ge långvarig verkan, kunde man få höra: ”Det är som att hålla vatten på en gås”.

Så långt jag minns lade sig pappa hemma aldrig i hur läxor lästes eller hur annat skolarbete i hemmet genomfördes. Efter att ha fått några rekommendationer om hur läxor borde läsas fick man i fortsättningen själv ta ansvar för att hemarbetet genomfördes på ett tillfredsställande sätt. Någon kunskapskontroll förekom aldrig i hemmet. Slarvade man påtalades detta i skolan. Ibland kunde kritik förekomma på hemvägen, efter att jag stavat fel vid rättskrivning. Något som far uppskattade, var om man tog ansvar för något mindre lyckat som man gjort. Detta gällde både i skolan och hemma. Jag kan ge ett par exempel ur egen erfarenhet.

Jag och Åke Fransson hade tagit oss för att palla jordgubbar i Veda på tomten till det gula huset närmast ladugården. Det dröjde inte länge innan en tant kom ut och upptäckte oss. Möjligen hade hon redan sett oss inifrån huset. Det var bara att skamsna loma iväg. Om man därmed trodde att saken var klar bedrog man sig. Första indikationen på att detta var ute på byn kommer jag inte ihåg, men tyckte väl att det inte var så allvarligt. Men när Ulla Olsson kom cyklande förbi skolan när jag var ute på vägen och hon vände om och kom tillbaka och skrek ungefär: ”Ha ha. Åke och du pallade jordgubbar i Veda”, insåg jag att nu var vårt handlande en visa i hela byn och det skulle sannolikt inte dröja länge innan detta nådde pappas öron. Inmålade i ett hörn förstod jag att det nog var bäst att själv ta upp saken med pappa och försöka framställa det hela i så oskyldig dager som möjligt. Vid middagen en dag sa jag ungefär ”Alla pratar om att Åke och jag pallade jordgubbar i Veda. Vi gick bara förbi jordgubbslandet och tog några jordgubbar”, vilket var en sanning med viss modifikation. Pappa lyssnade allvarligt, men jag hade tur så till vida, att precis när jag talat färdigt anlände oanmälda en moster och morbror som kom cyklande förbi. Det blev således ett avbrott i

konversationen. Hur det hela senare avslutades kommer jag inte säkert ihåg. Troligen fick jag frågor av pappa och upplystes om att dylikt handlande var mycket olämpligt. Jag kan inte erinra mig någon form av bestraffning. Sannolikt bidrog att jag själv tog upp saken till att reaktionen inte blev hårdare. Jag kan tänka mig att när Agaton Mattson fick höra talas om pallningen skrattade han åt det hela.

Fall två inträffade när jag gick i 6:e klass och var lite kinkigare, men även här hade jag tur. Av någon anledning skulle en lektion i slutet av skoldagen få annat innehåll. Egentligen skulle då ha varit rättskrivning, vilket inte tillhörde mina favoritämnen. Jag misstänkte att denna nog skulle komma att flyttas bakåt en lektion och ersätta en teckningstimme. Mycket riktigt blev så fallet. Förargad över detta öppnade jag bänklöcket och tryckte det ifrån mig med alltför stor kraft. Locket bröts då något mot de sidoklackar som stack upp och som det normalt kunde lutas emot. Det blev ett tydligt brak, som jag och omkringsittande med förskräckelse hörde. Som tur var hörde inte pappa detta, annars hade det nog kunnat bli en mycket häftig reaktion. Hade han hört det, vilken han förnekade, skulle det under alla förhållanden varit svårt för honom att släta över det hela, även om han velat, eftersom det var hans eget barn som var vållande. På det egna barnet var det närmast aktuellt att ställa större fordringar än på andra elever. Men situationen var ändå prekär. Att försöka smyga med att laga locket själv var alltför vanskligt att försöka. Om det upptäcktes skulle det sannolikt bara bli värre. Återstod att själv ta upp saken med pappa. Han lyssnade mycket allvarligt men sa inte så mycket. Det blev inte någon form av vredesutbrott, vilket så gott som aldrig förekom hemma, men denna gång kanske varit befogat. Jag fortsatte omedelbart samtalet för att så långt möjligt avleda tankarna från det negativa i situationen. Resultatet blev att pappa och jag avtågade till skolan kollade bänklöcket, skruvade bort detta och fortsatte till slöjdsalen där det limmades ihop. Nästa skoldag satt ett lagat bänklöck på plats. Sannolikt hjälpte det mig att jag själv tagit upp saken.

Jag kommer ihåg en situation som inträffade någon gång under 1950-talet, således långt efter det jag lämnat skolan. Det dröjde en stund innan pappa kom upp från skolan. Han talade genast om att han hade två kvarsittare i skolan. Vad som orsakat detta vet jag inte, men något hade väl hänt, som han reagerat häftigt på. Det hördes dock på honom att han inte tyckte om den uppkomna situationen och att han nog tyckte att han överreagerat och ångrade detta. Han intog kaffet och återvände tämligen omgående till skolan. Jag har en känsla av att kvarsittningen inte blev så lång, utan att eleverna efter en stunds samtal fick lämna skolan.

Som exempel på pappas intresse för barnens allmänna välbefinnande, kan nämnas tobaksrökning, vare sig detta gällde skoltid eller fritid. Pappa var övertygad om rökningens skadlighet både för barn och vuxna. Han hade ju egen erfarenhet av lungsjukdoms hälsokonsekvenser. Om någon beslogs med att röka, uppmanades denne genom samtal att avhålla sig från detta. Även allmänt påtalades rökningens olämplighet i skolundervisningen. I bästa fall bibringades eleverna åtminstone en insikt i det olämpliga att röka, hur de sedan handlade fick de själva ta konsekvenserna av. Det var otvivelaktigt framsynt att försöka motverka rökning. Med början under 1960-talet uppdagade forskningen alltmer hur skadlig rökningen är för kroppen. Bland de första frågorna man får idag, när man besöker en doktor, är: "Röker Du?". Ibland kan man få höra att om inte rökningen fanns skulle det knappast finnas någon lungcancer. Aktuellt idag är sjukdomen KOL, som det kan ta upp till 40 års rökning innan man får besvär av. Därtill allt annat, som rökningen ställer till med i kroppen. Ett argument från unga idag är: "Vad bryr jag mig om vad som händer om 40 år.". Jag brukar tänka: "Men om 40 år kan Du vara övertygad om att Du är mycket intresserad av vad som händer då.". Att förlita sig på att kommande forskning ordnar saken är nog väl optimistiskt.

Sammanfattande kan sägas att pappas mål alltid var att genom sitt arbete bibringa eleverna kunskaper och insikter av god kvalitet, som skulle vara dem till gagn genom hela livet. Han var vid pensioneringen mycket nöjd med att ha klarat av en yrkesgörning omfattande 40 år, som han tydligen också satt upp som mål.

Här lämnar vi huvudpersonen och noterar hur det gick för sönerna.

Bo Börjemalm

Jag föddes 1933 och växte således upp med 1930-talets åsikter om barnuppfostran i vilken äga fortfarande ansågs vara ett bekvämt och snabbt verkande medel att ta till. Att det fanns krav på ordning och reda även hemma gick inte att missta sig på. Om jag inte kom hem i tid ansågs detta uppenbarligen som en svår försyndelse. När mitt rörelseområde utsträcktes utanför skolgården blev det svårare att hålla reda på tiden. Det hände därför ett par gånger att pappa stod och väntade på trappen med en mycket sträng uppsyn. Därpå vankades stryk. Första gången tämligen kännbart, andra gången, till viss förvåning, betydligt mildare. Jag antar att mamma hade synpunkter på dylik fostran. Efter händelserna 1939 och 1940 var det dock slut med sådana uppfostringsmetoder. Till pappas heder må också sägas, att han i fortsättningen inte tyckte om att höra talas om det som förekommit, när jag i vuxen ålder dristade mig till någon kommentar i ämnet. Jag ansåg som barn givetvis att min bror borde få stryk när han tillbringade mycket tid utanför hemmet och ibland inte passade tider. Det var aldrig aktuellt. Om någon av oss behövde upplysas om att vi handlat olämpligt och behövde bibringas någon korrigerande av vårt uppförande, blev det i stället ett allvarligt samtal med pappa. Detta kunde vara nog så jobbigt, varför man ganska noggrant aktade sig att företa något, som skulle kunna leda till ett dylikt.

För mig följde efter folkskolan realskolan i Hallstavik, med början hösten 1947, som jag tidigare antytt. Tillsammans med några andra barn från Bergby, Norrby och Trästa åkte jag dagligen fram och åter Hallstavik med bil. Det blev dock ganska långa dagar då man fick åka onödigt tidigt hemifrån och ofta fick vänta ca 1 timme efter skolan på att alla skulle sluta, för att vi skulle kunna åka hem. Detta var tid, som det var svårt att nyttja på ett bra sätt. Efter hemkomst väntade läxläsning eller annat hemarbete. Somrarna 1949 och 1950 hade jag feriearbete någon månad i Hallstavik och cyklade fram och åter varje dag. Det är möjligt att jag rent fysiskt inte riktigt orkade med detta. Det kändes ibland rätt jobbigt.

Alla tuberkulinprov som togs under 1940-talet visade att jag var smittad, men kontrollerna på dispensären visade att sjukdomen inte brutit ut. Under 1950 blev situationen tydligen så arbetsam att sjukdomen vaknade. Här blev då situationen så olycklig att det var samma år som pappa fick ett återfall. All uppmärksamhet vändes då mot honom och uppenbarligen kollade man inte mina röntgenplåtar så noga. 1956, när jag kommit till Uttrans sjukhus och man tittade på gamla plåtar, noterades att 1950 syntes sjukdomen 1:a gången. Jag var alltså sjuk under hela sista året i Realskolan, men hann avlägga examen 1951 innan sjukdomen stoppade detta. Sjukdomen kunde således oupptäckt breda ut sig under mer än ett år. När jag tänker tillbaka, inser jag att min motståndskraft mot sjukdomar under detta år var påtagligt nedsatt, vilket märktes genom att jag var mycket förkyld under denna tid. Det var ju ledsamt för oss att nu ytterligare en familjemedlem drabbats av sjukdom. Dispensärläkaren menade att det var några små prickar som syntes och att detta skulle kunna gå tillbaka om jag tog det lugnt och fick äta och sova ordentligt. Det förvånar mig att pappa nöjde sig med detta och inte omedelbart såg till att jag kom under vård. Så här i efterhand kan jag känna en viss kritik mot detta. Jag vistades hemma under sommaren men fram i augusti blev det klart att det nog var bäst med sjukhusvård. I slutet av augusti 1951 åkte jag till samma sjukhus i Närke som pappa

anlitat. Pappa, som var hemma över sommaren och början av hösten och väntade på ny operation, skulle småningom komma efter.

Det var nu inte särskilt lyckat att anlita detta sjukhus. Behandlingen med medicin var inte den effektivaste och även en gammaldags metod, att med luft införd i lungsäcken pressa ihop en lunga för en tids vila, användes fortfarande. Denna metod ansågs lämplig även för mig. Småningom fick jag en omgång streptomycin och först då började jag känna mig påtagligt bättre. Hemfärd från sjukhuset i början av juli 1952. Att vistas hemma i lugn och ro och läsa en del på korrespondens gick väl an, men efter 3 månaders verkstadspraktik i Hallstavik våren och sommaren 1953 var det dags igen. På morgonen dagen efter praktikperioden vaknade jag med feber. Lungsäcksinflammation på den tidigare sjuka sidan konstaterades. Småningom noterades också ett begynnande angrepp även på den andra lungan. Jag hade sökt in på tekniskt gymnasium och också blivit antagen, men detta var nu inte att tänka på. Således tillbaka till sjukhuset i Närke, och nu behandling med den senaste medicinen, INH, som kommit 1952. Denna verkade till att börja med mycket effektivt, men hade nackdelen att bakterierna snabbt blev resistenta. Således borde minst två mediciner ha satts in redan från början. Nu hade jag tur. Detta sjukhus var under avveckling. Jag och en annan patient hade fått plats på Österåsens sjukhus utanför Sollefteå och vi reste dit i början av oktober. Nu blev det en bättre behandling. Ny överläkare som följde med sin tid. Han såg mycket förvånad ut när jag uppgav att jag behandlats med endast en medicin. Således i fortsättningen alltid 2 mediciner samtidigt, lite omväxlande mellan de 3 som då fanns. Därtill fortsatt sängläge. Totalt denna gång var sängen min fasta hemvist från augusti 1953 till början av februari 1954. Jag tilläts dock att åka hem på julpermission. Sedan rullade det undan och jag kunde åka hem redan till påsken 1954. Under vistelsen på Österåsen kunde jag följa hur den högra lungan långsamt läkte. Vi hade röntgenplåtarna på sjuksalen. Den vänstra lungan var det inte mycket att göra åt. Man slutade att föra in luft i lungsäcken, men lungan utvidgade sig inte, utan utrymmet fylldes endast med vätska och fettväv. Jag reste således hem från Österåsen med beskedet att vänster sida borde småningom opereras, men det var för tidigt att göra detta redan då.

Väl hemma blev det åter lite korrespondensstudier och frampå hösten åkte jag till Hallstavik och kontaktade ingenjör Einar Klinga med en förfrågan, om jag kunde få praktisera på ritkontoret. Denne vänlige och förstående man ordnade detta. Denna praktik kom att vara från oktober 1954 till oktober 1956. Jag bodde under denna tid i Hallstavik. De praktikperioder som jag fick vid Holmens Bruk, hade jag mycket glädje av. Jag fick genom dem uppleva industriellt arbete och detta underlättade att via korrespondensstudier senare utbilda mig till fackingenjör. Därmed skulle jag få möjlighet att försörja mig genom ett yrke som jag kunde förväntas klara av. Emellertid fanns från sjukhusvistelserna beskedet att en operation borde göras. Det var inte lockande att först klara av utbildning och sedan lägga sig på sjukhus kanske upp till ett år för operation. Det fanns väntetider. Här kan spåras samma tankegångar som pappa hade om att så fort som möjligt sätta punkt för sjukeländet. Denna gång anlätades Uttrans sjukhus, där det nu fanns läkare som noga följde utvecklingen och använde allt nytt av värde för patienterna. Jag togs in på detta i oktober 1956.

Jag var således nu inte akut sjuk, men det var ändå inte bra att ha en oduglig lunga kvar. Bl a pumpades en del blod genom denna. Detta blev inte syresatt, varför det blod som gick ut i kroppen blev mindre syresatt till nackdel för kroppen. De förberedande undersökningarna visade också att den bronk som leder luften från luftstrupen till vänster lunga var helt igensatt. Detta berodde på att det redan vid det 1:a insjuknandet varit ett sjukdomsangrepp även på denna, något som aldrig tidigare kollats upp. Sjukdomen tillsammans med undermåliga

behandlingsmetoder och egen oförmåga att i tid skaffa kunskap om behandlingsmetoder och dessas verkan och risker, så att jag kunnat opponera mig och ifrågasätta, kostade mig således till slut en hel lunga. När de förberedande undersökningarna var klara, vilket borde varit i december, återstod att medicinera och vänta på operation. I mars frågade man sig på sjukhuset hur lång denna väntan skulle bli. Det ansågs vara möjligt att vänta hemma och där fortsätta att äta medicin. Följaktligen var jag hemma under en del av mars och hela april. Jag använde tiden till att börja läsa på min ingenjörskurs. På Valborgsmässaftonen 1957 ringde man från Sabbatsbergs sjukhus och meddelade att nu fanns det plats för operation. Denna utfördes den 13:e maj. Sista maj var jag tillbaka på Uttrans sjukhus. Resterna av lungan avlägsnades, men man rörde inte bröstkorgen utan hålrummet fick i egen takt fyllas ut med vätska och fettväv. Operationen blev på det sättet inte åtföljd av mycket värk, utan jag kunde relativt snabbt återhämta mig. Jag hade en veckas permission i augusti och den 10:e oktober 1957 blev jag utskriven från sjukhuset. Men märk väl att jag fick fortsätta att inta medicin ända fram till någon gång under 1960. Nu skulle sjukdomen verkligen köras i botten. När detta skrivs, 2007, och jag ser tillbaka, känner jag förundran över hur bra det därefter gick med hälsan. Jag har kunnat leva ett tämligen normalt liv med iakttagande av viss försiktighet i livsföringen. Först nu på äldre dagar kommer vissa besvär med att endast ha en lunga.

Väl hemma igen var det bara att sätta igång med utbildningen igen. Jag tog det lugnt och lät kroppen återvinna kraft. 1963 avslutades ingenjörskursen vid NKI-skolan med examen. För de som gick direkt från realskolan till tekniskt gymnasium och klarade av detta rakt av, tog det 3 år till examen. För mig att nå en yrkesexamen efter realexamen tog det 12 år.

Hösten 1963 flyttade jag till Stockholm efter att ha fått arbete som ritare och konstruktör på ett verkstadsföretag. Småningom började jag fundera på om jag hade kommit rätt i mitt yrkesval. Var arbete med automatisk databehandling, som kom mycket i ropet mot mitten av 1960-talet, något att satsa på? Jag fick tjänstledigt från mitt arbete, efter att ha kommit med på en knappt ettårig kurs i databehandling 1967. I utbildningen ingick två praktikperioder. När kursen var klar fick jag anställning på det företag i vilket jag praktiserat, som programmerare och systemerare. I detta stannade jag i 12 år, men eftersom det småningom syntes vara lite oklart om detta företags framtid, lyckades jag få anställning i offentlig tjänst med dataanknutet arbete. Detta varade till min pensionering 1998. Efter denna följde en del år med timanställning tidvis på min tidigare arbetsplats. Sista arbetstimmen gjorde jag våren 2004. När jag nu ser tillbaka på mitt arbetsliv, känner jag stor tacksamhet över hur detta blev, trots en skakig början på vuxenlivet. När jag var hemma och läste på min ingenjörskurs, undrade jag ibland när det drog ut på tiden, hur jag senare i livet skulle se på denna tid. Men jag kan inte finna något negativt med den, endast positivt för den betydelse den fick för mitt kommande liv.

Torsten Börjemalm

Återstår att något beskriva hur den 3:e familjemedlemmen, min bror Torsten, genomförde sin utbildning och hur hans arbetsliv kom att gestalta sig. Han klarade sig från den sjukdom som grasserat i familjen. Efter folkskolan följde realexamen i Hallstavik 1955 och verkstadspraktik hos Holmens Bruk i Hallstavik under 1 år. Detta kan synas som en spikrak väg utan problem genom utbildningen, men med viss överdrift kan sägas att fram till realexamen halkade han igenom utbildningen som på ett bananskal, men landade med båda fötterna på jorden. Efter detta blev det en annan skärpa i studerandet. Han lyckades komma in på Tekniska Gymnasiet i Stockholm, vilken utbildning avslutades med studentexamen 1959. Efter detta följde värnpliktsutbildning ca 1 år till pjästekniker inom luftvärnet. Därpå följde en anställning som konstruktör på Atlas Copco i Stockholm, som varade ca ett år. Denna sysselsättning föreföll

honom dock mindre attraktiv. Ett alternativ var att återuppta studierna, nu på Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm. På Atlas Copco hade han träffat flera bergsingenjörer, som utbildats på KTH. Detta, tillsammans med att han på Atlas Copco arbetat med maskiner för gruvindustrin, kom att intressera honom för bergsingenjörsutbildningen. Han sökte till KTH:s utbildning av bergsingenjörer, återopande betygen från gymnasiet och blev antagen. Studierna på KTH pågick från 1962 till 1966 då han utexaminerades. I första hand skulle nu gruvindustrin bli hans arbetsområde. Således följde nu arbete hos LKAB i Kiruna och småningom i Malmberget under totalt 14 år. Under ca ett och ett halvt år i början av 1970-talet arbetade han hos LAMCO i Liberia. Under ca 20 år från början av 1980-talet blev det företagsledarbete (VD) i några verkstadsföretag och småningom i ett gruvföretag. Efter detta konsultarbeten inom bl a gruvindustrin via eget företag samt ett antal styrelseuppdrag, vilket när detta skrivs, 2007, fortfarande pågår.

Extra kyrkostämman i Häverö. Extra kyrkostämman hölls söndagen den 20 september i kommunalrummet, Häverö, för bl. a. val av lärare till Bergby folkskola. Valet hade föregåtts av en måttlös hetsagitation, där även arbetarpresen engagerats. I Herräng hade uppspikats affischer lite varstades med uppmaning att deltaga i valet av lärare till Bergby. Följden blev också, att kommunalrummet ej ens kunde rymma alla stämmodeltagarna. Skolrådet hade bland 17 sökande uppgjort följande förslag till läraretjänstens besättande: 1) Hjalmar Humble, 2) Rolf Duva, 3) Nils Gustavsson, Vatt-holma bruk.

Kommunisterna stödde den i tredje förslagsrummet därför att denne var organiserad nykterhetsman. Denne blev också vald med acklamation.

Innan valet av lärare försiggått hade stämman avgjort ett par mindre ärenden. Så utsågs till synemän för de eklelesiastika boställena kom.-ordf. E. A. Lundin och nämndeman A. G. Eriksson, Utsund.

Innan stämman avslutades bemötte ordf. en uppgift i Social-Demokraten, enligt vilken ordf. skulle gjort sig skyldig till tjänstefel så till vida, att annonsering av tjänsten i Bergby ej skulle ha skett i laga tid. Ett telegram från Post- och Inrikes tidningar visade att skribenten i Soc.-Demokraten varit ute i ogjort väder.

Hellre döden än...

Från Häverö.

(Bygdebrev till Östh. Tidn.)

Som av tidningarna framgått har valet av lärare till Bergby folkskola överklagats hos domkapitlet av en av de sökande E. Broberg. Sedan man genomläst besvärsskriften och protokollet från skolrådets sammanträde måste man erkänna, att överklagandet inte varit utan skäl. Skolrådet har vid uppsättning av sitt förslag sammanräknat betygsenheter och i 2 och 3 förslagsrummen placerat R. Duva med 32 och N. Gustafsson med 30 betygsenheter. E. Broberg med 28 1/2 enheter kom aldrig upp på förslag. Genom ett förbiseende av skolrådet har emellertid ett av B:s betyg i geografi ej medtagits, varför hans betygssumma rätteligen bort vara 30 1/2 enheter — alltså mer än G, på tredje rummet. Det är alldeles tydligt att detta är en orättvisa, låt vara alldeles ofrivillig, mot B. Men inte nog därmed! De båda på andra och tredje rummet ha ingen praktik som lärare, under det att B. har ett års praktik som vikarierande lärare och dessutom är ord. folkskol-lärare i Järnboås. Detta har ingen hänsyn tagits till i skolrådet! Trots folkskolestadgan! Den vidare utbildningen — t. ex. Frans Schartaus handelsinstitut, kompetens för undervisning vid fortsättningsskola i anslutning till handel — mot vilken de övriga icke styrka någon erfarenhet, förbigår skolrådets majoritet alldeles.

En opartisk granskning ger vid handen att besväraren äro väl grundade. Huruvida domkapitlet hänvisar även det till ny omprövning står ännu i vida fältet fast det naturligtvis ej är omöjligt att beslutet kan bli en överraskning. Konkurrensen om lärarbefattningarna kommer under många år framåt bli så stark, att den mest minutiösa noggrannhet måste iakttagas vid uppgörande av förslag, såvitt de ej skola överklagas. För dem, som komma på förslag är överklagandet ett svårt handikap, då de innan klagomålen avgjorts ej äga rätt att söka ordinarie befattning. M.—l.

(Insänt.)

Lärarevalet vid Bergby skola, Häverö.

Då det nu händer för andra gången, att vissa oriktiga synpunkter framfö-ras i denna tidning ang. i rubriken nämnda val, kan det vara av intresse för allmänheten, att ett tillrättalag-gande sker.

Nu senast har "M—l" framhållit, att skolrådet begått felaktigheter vid förslagsets upprättande. Är nu detta påståendet riktigt? Nej! — Endast genom ett ex. kan visas, att "M—ls" påstående är oriktigt. Varför? Jo, vid platsen skall finnas yrkesbestämd fortsättningsskola i anslutning till jord-bruk. — Nu hade just den valde meriter, som gjorde honom lämplig för platsen. "M—l" kan invända, att han hade ännu ej fått skolöverstyrelsens kompetensförklaring för ämnet. Nåväl! Lärare har valts förr, som inte hade denna kompetens, men likväl ansåg man då, att den redan genomgång-na begynnelsekursen var en så pass stor merit, att äsyftade lärare också kom att bli innehavare av den då lediga befattningen. — Nu anmärker "M—l", att den nu klagande har 1/2, säger en halv — betygsenhet mer än den valde. Bästa "M—l"! — Inte vill väl vare sig "M—l" eller någon annan påstå, att en så ringa skillnad i semi-ariebetyget kan spela någon roll för den blivande lärargärningen? — Nej! — Om det också skiljer på åtskilliga "enheter", kan det ofta hända, att den med den mindre "betygssumman" blir en lika god fostrare och undervis-sare som den "högt" meriterade. Och även ur den synpunkten kan skolrådets och även stämmans ställningstagande förklaras. — Det finns nämligen personer inom församlingen, vilka känna den valde och veta, att han är en för ungdomens fostran till nyktert och anständigt leverne mycket intresserad person.

Just i samband med nyss sagda, bör det sägas ifrån, att sådana artiklar, som skrivits från orten i t. ex. Stock-holms-Tidningen, äro att beklaga. Då en till flera hundra röster uppgående stäm-majoritet s. a. s. enhälligt valde den å tredje rummet uppförde, bör man också kunna finna sig häri och icke, som nu skett och sker, landet runt utkolportera sina egna små synpunkter på valet ifråga. — Och detta är framförallt att beklaga just därför, att utkolporterandet sker — icke från håll, där man kunde ha känt sig berörd av en viss agitation — utan från håll, där man har till uppgift att — trots allt — göra det bästa möjliga för folkets, kanske bäst säga — barnens uppfostran till redliga samhällsmedlem-mar.

Intresserad.